

ADATTÁR.

HÉT LEVÉL KAZINCZYTÓL, KILENCZ KAZINCZYHOZ.

(Második és befejező közlemény).

VIII.

Kazinczy — a Tiszáninnyi Ref. Egyházkerülethez.

Fő-Tiszteletű Superintendentia,
különös tiszteletű jó Uraink!

Kilépven ezelőtt három holnappal nálunk dicséretesen viselt egyházi szolgálatjából második Predikátorunk Tisztel. György József, most már Szathmár-Némethi Predikátor Úr, elvégeztük magunkban azt, a' mit Ecclesiánk sok esztendőök olta tenni szándékozott; azt, hogy ezután ne két, hanem csak egy Predikátorunk legyen; a' ki egyetemben 's minden megcsonkítás nélkül vonván azt a' fizetést, a' mellyet eddig két Predikátoraink hasonfélben vontak, az isteni-szolgálat' szükségére maga mellett egy állandó 's a' Papi-hivatalra már felszentelt Káplánt tartson. Ezen változtatás által azt reményljük, hogy megjavulván az a' fizetés, a' mellyből eddig két Predikátoraink küszködések alatt 's olykor szükségét is látva éltek, ha egyházi szolgálatunkban elébb vagy utóbb üresség esik, oly férjfiat nyerhetünk-meg a' közzénk jövetelre, a' kit nekünk a' bővebb fizetést adható Ecclesiák irigyenének; és azt a' szerencsét, hogy egy pásztora lévén az egy akolnak, azon egyenlenségek inkább el fognak távoztathatni, a' mellyek az emberi gyarlóság' természete szerint mindenütt jelengetik magokat, a' hol a' szabadság' lelke elfojtva nincs.

Tudjuk mi azt hogy az isteni tisztelet 's egyházi szolgálat rendtartásában a' gyakorlott szokástól Felsőségünknek engedelmé nélkül elállani nem szabad; és ugyan ezért, túl azon hogy ebbeli kérésünket a' Tiszt. Zemplényi és Unghi egyesült Megyénél már megtettük: alázatosan esedezünk a' Fő Tisztelendő Superintendentia előtt, hogy ezen jóra intézett, és Ecclesiánknek régi fényességével semmit nem ellenkező szándékunkat a' maga Előljárói helybe-hagyása által megerősíteni, 's hogy a' kiüresült második Predikatori székre senki meg ne hívattassék, meg-

engedni méltóztassék. A' kik egyéberánt a' Fő Tisztelendő Superintenden-
tíanak kegyességébe ajánlva mély tisztelettel vagyunk

A' Fő-Tisztelendő Superintendentianak

Sáros-Patakon Júl. 10d. 1815.

alázatos szolgálói:

A' Sátor-Alja-Ujhelyi Reform.

Ecclésiának tagjai egyetemben.

Hátán: A' Fő Tisztelendő Tiszamelléki Superintendentiához alázatos esedezése az Ujhelyi Ref. Ecclesiának az eránt, hogy ennek szabad legyen ezután a' két rendes Predikátorok helyett egy Predikátort tartani, a' ki minden kifogás és megcsonkítás nélkül vonván azt a' fizetést a' mit eddig ketten vontak, oly káplánt fogadjon maga mellé, a' ki a' Papi szolgálatra már fel vagyon szentelve.

[Ez a folyamodvány *Kazinczy fogalmazványa és elejétől végéig sajátkezű írása*. Mint a sátoraljaujhelyi egyház főgondnoka írta. Főgondnoki tisztét 1814 elejétől 1818-ig viselte. A mit ez idő alatt tisztében végzett, az az ujhelyi ref. egyházközség történetében korszakalkotó volt nemcsak realis eredményekben, hanem szellemileg is. Lásd: *Fejes István*: Kazinczy, mint a sátoraljaujhelyi ref. egyház főgondnoka. Prot. egyh. és isk. Lap. 1873. 903. s köv. hasábok. — Sárospataki ref. főiskolai levéltár. XXXIX. 15,629. sz.]

IX.

*Kazinczy — Őri Fülep Gáborhoz.*¹

Fő-Tisztelendő Superintendens Úr,

nagy tiszteletű kegyes Előljárónk 's Urunk!

Szepsi Predikátor Tiszt. Major József Úr elfogadta hívásunkat, 's megígérkezett hozzánk az itt felállítotott egy Predikatori szent hivatal' tisztjeinek viselésére. Általköltözése a' jövő Martziusban fog megtörténni.

Azt a' szerencsét, hogy Ecclesiánk Tiszt. György József Úrnak Szathmár-Némethibe lett általmenetele után ismét oly férjfiúval dicsekedhetik, a' kit nekünk minden más Ecclesiáink irigyelhetnének: a Fő-Tisztelendő Superintendens Úr munkájának 's atyai kegyességének tekintjük igen igen nagy részben. Fogadja-el Fő Tisztelendő Superintendens Úr ezért köszönetünket, mellyet itt mély tisztelettel bemutatunk.

Az Isten tartsa-meg Fő Tisztelendő Superintendens Urat Ecclesiáinknak 's Vallásunknak javára hosszú időkig mindég virító egészségben, 's árássa áldásait magára 's gyermekeire. Mi kegyességeibe ajánlva mély tisztelettel maradunk

Fő-Tisztelendő Superintendens Urnak

Ujhely Decemb. 21d. 1815.

legalázatosabb szolgálói

Kazinczy Ferencz

mint Fő Curátor és

az egész Reform. Ecclésia tagjai

S. A. Ujhelyben.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskolai levéltárban. XXXIX. 15,975. sz. a.]

¹ Őri Fülep Gábor 1797 július 6-tól 1823 június 25-ig volt a tiszáninneri ref. egyházkerület püspöke.

X.

Barkasi Imre — Kazinczyhoz.

Tekintetes Úr

Meg külömböztetett Tiszteletű Drága Uram!

Újhelyből lett haza érkezésemmel ki hozatván a' Postáról a' Tekintetes Úr Levelét, és azt, Sulyokné Asszonyommal közölvén, a' Level mellé rekesztett Contractust el nem fogadta ugyan; annál fogva hogy a' pénz minémúsége feől, és az accessoriumok eránt is nints benne említés, azzal az argumentummal élvén, Hogy midőn valakinek Tiszta Búzáat adnak költsön nem kívánhattya, hogy korpát vegyenek el érte. egyéb eránt közbenn vetésemre meg egyezett abban, hogy ez úttal a' Pör Levatában ne menjenn. A' minthogy iratott is velem Kassára Dési Úrnak az eránt.

Tsak méltóztasson tehát a' Tekintetes Úr a' szüret meg készülésével a' 198. frtokat László Ötsémnek által adni; az ide el küldődvén reménylem fogja az amicét közelíteni.

Mellynek e' szerént lett jelentése mellett Úri betses kedvezésibe ajánlott, meg külömböztetett Tisztelettel maradok,

A' Tekintetes Urnak.

Miskóltz 1^{so} Septbr. 1822.

alázatos szolgálja
Barkasi Imre mp.

P. S. Később küldetvén el ezen Levelet, mint akartam, már kaptam is tudósítást Kassáról, hogy a' Pör nem ment Levatábann.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskolai levéltárban. LI. 22,069. sz. a. — Ugyane levél papirosára, folytatólagosan van írva a Barkasinak 1822. oct. 9-éről, Újhelyből keltezett levél az 1823. jan. 28-án kelt följegyzéssel együtt.]

XI.

Kazinczy — Barkasi Imréhez.

Ujhely 9. 8-br. 1822.

Augban tett végezésünk szerint a' Sulyokné Asszonyt illető pénzt Tek. Balásházy Tamásné asszony kezébe 212 f. 15 xrral lefizetem,¹ 's midőn az ellenem kezdeni szándékozott per felfüggesztéseért alázatos köszönetemet teszem, eggyzersmind azon kérem aláz. az Urat Tábla Bíró Urat, méltóztassék a' pénzt általadván, capacitálni az asszonyt, hogy ha engem ezen pénz lefizetése eránt az Admon[itio] előtt csak eggyyszer is megszóllitatott volna, én is könnyebben fizethettem volna mint most e' szertelen pénz szükében, 's megterhelve ennyi gyermekkel, és a sógorom által példátlanul elrontva. A' maga baját kiki legjobban érezheti, 's én

¹ A levél hátán Kazinczy e jegyzete olvasható: »Felvetém eggy arithm. Tabella szerint, 's a' Capitalis és az Admonitio dátuma olta járó interes teszen 212 f. 15 x. 's ennyit küldöttem el.«

bizonyossá teszem Sulyokné asszonyt, hogy kevesebbet vesz a' maga reménye alatt, mint én, midőn olly pénzt fizetek, melly felől többé semmit nem tudtam. Méltóztassék egyszersmind Obligatorialisomat az Asszonytól általvenni, és azt nékem, megszakasztva, akár ismét Tek. Balásházyné Asszony, akár Fő-Fiskális Ur által megküldeni. Ajánlom etc.

Jan. 28d. 1823.

Egy előre láthatatlan történet 48 óra előtt jutatá kezembe Korponay Sámuel Úrnak saját kezével írt következő Recognitionalisát:

Hogy az Asszony T. Kazinczy Jósefné Asszony nekem érdemem felett való Drága Nagy Jó Asszonyom a' Tek. Kazinczy Ferencz Ur bizonyos adósságának lefaragására fizetett légyen nekem pálinkába és életben száz Nro 100 Rftokat, azt meg ismerem és ezen saját írásommal bizonyítom. Sign. Alsó Regmecz 13^a Maji. 1797.

Korponai Sámuel
miskolczi lakos m. k.

Ezt által küldém Ferenczy Lajos Urnak Miskolczra, hogy vegye vissza Sulyok Urtól az indebile fizetett 100 frtot, vagy admoneáltassa.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskolai levéltárban. Ll. 22,069. sz. a., a Barkasi előbbi levelének papirosára írva.]

XII.

Kazinczy — Lónyay Gáborhoz.¹

Méltóságos Fő-Ispán, Administrátor, Fő-Curátor Úr,
nagy kegyességű Uram,

Egy előre nem látott baj nem engedi, hogy én ma és holnap, 's talán holnap után is, Nagyságodnak engem megtisztelő parancsolatjához képest Patakon megjelenjek, valamint azon fogadásomnak sem teheték eleget, hogy a' parancsolt Munkát mostanáig elkészítsem; de mihelytt lehet, Patakon leszek 's a' parancsolt Munkát a' Grammaticai részben ugyan Septemberig, a' Stylisticaiban pedig azután nem sokára bizonyosan elvégzem. Sokat dolgoztam e' végre már; de nincs olly rendben, hogy bemutathassam; annyival inkább, mivel az Universalis Grammaticára tartozókban szükségem van arra, a' mit Szemere Pál barátom dolgozott, 's ő eszt. oltá mindég ígéri hogy kezemhez fogja küldeni, mostan pedig már valóban küldi is. Mind e' mellett, hogy Nagyságoddal láttassam, melly igen óhajtom megnyerni a' Nagyságod és a' tisztelendő Felsőség javallását, bemutatom a' Munka legelső lapjait. A' sovány tárgyat ha virágosan nem adom-elő, olvashatatlan lesz a' tárgy; mert ki nem csömörlik a' Grammaticától? 's ki nem hiszi, hogy azt ő is tudja, és így tanulni nem szükséges? — Ugyan-ezért követém a' Quintilián és

¹ Lónyay Gábor ungi főispán 1814-től 1824 május 8-ikán bekövetkezett haláláig volt a tiszáninneni ref. egyházkerület és a sárospataki ref. főiskola társ-főgondnoka. (1814-től 1821-ig Vay József főgondnok mellett.)

Herder példájokat, 's eltérven a' szoros iskolai-Systemától, mely a' testet nem a' maga szépségében, hanem *anatomiai öszveköttédéseiben* látatja, olly csillogó színben adám-elő a' mit a' Nyelv eredetéről nem *könyvekből*, hanem *magamból* vettem, hogy nagyon meg kellene csalognom, ha olvasása kedvet nem csinálna, tovább menni a' Munkában, 's azt nem elhajtani. Ez a' ravaszkodás követtet-el velem azt a' vétket is, hogy a Munkát a' Magyar Nyelv és Magyar Literatura' Historiáján kezdjem.

Nagyságodnak Patakon kevés ideje lesz arra, hogy e' kevés lapokat, és a' Nagyságod halhatatlan ipa' parancsolatjára dolgozott Német Preisschriftet megtekinthesse: de azon felül hogy Nagyságod ismeretes arról mindenek előtt, hogy repülni szokott a' hol mi közönséges emberek mászunk, vagy a' jobbak lépnek, 's így ezen is végig pillanthat, 's nekem kijelentheti mit óhajt másképen; sokan lesznek Patakon, a' kiknek elég idejek marad azt megtekinteni. Illyen Doctor Beregszászi Úr, kit én a' Gramatica' Etymologiai részében magam is Bírámnak fogok megkérni, mert épen ez a' barátom az, a' miben ez nagy idejét töltötte-el, 's műlatolni még most is szeret.

Én úgy értem a' Nagyságod' parancsolatját, hogy Munkám mind azt adja elő, a' mit a' Magyar Nyelv' ismérte kíván, a' mit annak kell tudni, a' ki jól és szépen akar írni magyarul, vagy a' magyarul-írtakat megítélni. E' szerint nekem az egész Cyclust elő kell adnom. A' Magyar Nyelv és Magyar Literatura' Historiája után tehát az Orthoépiát és Orthographiát adom-elő; mert az egyike a' másikat *kölcsönösen* tanítja. Ezután jön a' Gramatica, a' maga legszorosbb értelmében, az az, az Etymologia; a' Syntaxis; a' Stylistica; a' Prósa és Poesis vagy inkább Versificatio; végre az Aestheticának első és legszükségesebb szakaszai. Mind ezek sok és vastag köteteket kívánnának. De a' mi Vallásunk megkönnyíti 's megrövidíti a' tanítást. A' Patakon nevelt ifjuságnak nem kell egyéb, mint a' *hibák és a' szépségek* kimutatása, mert — a' mivel Vallásunk dicsekedhetik — köztünk csak *egy* anya sincs, a' ki magyar ne volna. Így bána Scheller in Præceptis stili latini.

Alázatosan esedezem a' Méltóságos Fő-Ispán és Fő-Curátor előtt, hogy a' mit itt küldök, nekem visszaadni méltóztassék; mert ámbár én mind azt, a' mit dolgozom, igen sokszor dolgozom, de a' legutolsó dolgozás' papirosain kívül minden egyéb papirosaimat el is szoktam égetni, hogy a' keresésben alkalmatlanságomra ne légyenek; 's így ha ez elhányattatnék, mind azt a' mit itt által nyújtok, újra kellene dolgoznom és bizonyosan rosszabbul fognám. Ezt sok tapasztalásim után merem állítani.

A' ki egyéberánt kegyességeibe ajánlva alázatos tisztelettel maradok
Nagyságodnak

Ujhely Julius 6d. 1823.

alázatos szolgálja
Kazinczy Ferencz.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskola levéltárában. XLVI. 19,461. sz. a.]

XIII.

*Ferenczy Lajos*¹ — *Kazinczyhoz.*

Tekintetes Fő Tábla Bíró Úr!

Nagy Kegyességű Uram!

E' folyó esztendő Januarius Hónapja 14-dik napján hozzám útasított betses Levelére, ugyan e' f. e. Febr. 10-dikén 21. szám alatt válaszolván: nem tudom mire vélni, hogy ebben foglalt provocatiomnál fogva, mind ez ideig is tudósítást nem kaphattam.

Olly gondolatra jöttem már, hogy az, bizonyosan elveszett. 'S ezenn alázatos Levelemnek egyedül az a' tárgya, hogy e' részben kérdést tégyek 's tudósíttatásom alázatosan kikérem. Egy úttal pedig azt is, hogy méltóztasson nekem meg írni, hogy 'Sóltzán van-é rendelés téve, vagy másutt? az illető Sulyokféle Admonitióról szólló Bizonyosság Levélért eső 3. ezüst forintoknak által vételéről. Mert ezek a' Bírák Urak igen megkívánják a' magok béreket, ha a' föld alól kell is teremteni. O tempora! O mores!

Többire magamat, addig is, míg betses Úri Levelét vehetném, a' Tekintetes Úrnak, tapasztalt Úri kegyességeibe zártt nagy tisztelettel maradtam

A' Tekintetes Úrnak

Miskóltz Marc. 18-ikán 1825

alázatos hív szolgálja
Ferenczy Lajos m. s. k.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskola levéltárában. LI. 22,071. sz. a. A levél első lapján fent a bal sarokban: »Nro. 50.« jelzés a levélírótól.]

XIV.

Kazinczy — *Vámosi Mihályhoz.*

Kedves Tiszteletes Uram,

Meg nem tudtam én azt álmodni, hogy nekem az Úrral és a' Nagy Asszonnal valaha bajom lesz. Az Úr ellen nincs panaszom: de a' mit az Úr fija és leányai tesznek, az tűrhetetlen. Az egyik lyányát az Úrnak el kelle fenyegetésekkel tiltanom a' gorombaságoctól, a' másíknak kimondtam, hogy neki szállást a' Pataki háznál nem adhatok. — Az Úr fija admoneáltatott, hogy az Úr és a' Nagyasszony nekem a' magok ősi házokat el nem adhatták, 's vissza kívánta azt eresztetni. Prókátor ember, mikor el nem itta az eszét, tudhatja, hogy gyermeknek az atyja 's anyja életében nincs szava a' birtok dolgában, 's mint lehetne az Ur fíjának, holott maga csinálta a' Contractust velem?

¹ Ferenczy Lajos miskolczi ügyvéd, ki 1818-tól 1823-ig a tiszáninneni ref. egyházkerület jegyzője volt.

A' pénzt tőlem az Úr lyányai vették-fel, arra kérvén, hogy az Ur fijának ne adjam, mert elissza. Mind ez mellett én az admoneáló szolgabírónak azt felelém, hogy az Ur fija tegye le pénzemet, 's vegye 'a házat. Tudja e az Ur ezeket, nem tudom, 's azért beszéllem. Módom volt embereket állítani-ki, 's az Úr violentus fiját kilöketni, megveretni; de én olyan emberhez, a' millyennek magát az Úr szerencsetlen gyermeke az egész világgal ismérteti, nem teszem, 's így repositiot kértem 's nyertem. Minthogy nekem az Urral van dolgom, 's nem vele és leánytestvérivel, jónak láttam, kérdést tenni az Úrnál, akarja-e, *hogy ez a' dolog barátságosan végződjék-el, és a' több rendbeli Violentiának büntetése a' ház hátra való árának defalcatiójába computáltassék*, 's erre kérem hogy az Ur nekem írva felelni ne sajnáljon. Szívesen tisztelvén a' Nagy Asszonyt magamat szívességébe ajánlom, 's maradok

Tisztel. Ur az Urnak

Széphalom Jul. 25-dik 1826.

alázatos szolgája
Kazinczy Ferencz.

Külczim: Tiszteletes Vámosy Mihály Urnak, Patakon.

[E levél eredetije a sárospataki ref. főiskolai levéltárban van XLIX. 21,138. sz. alatt. Hegedűs László sárospataki ref. lelkész, alsózempléni esperes, a M. Tud. Akad. lev. tagja e levelet Szinyei Gerzson sárospataki főisk. tanárnak ajándékozta, ki azt 1880-ban a főiskolai levéltárba helyezte.]

XV.

Ferenczy Lajos — Kazinczyhoz.

Tekintetes Tábla Bíró Úr!

Drága Kegyes Uram!

A' Tekintetes Urnak még 1825-dik Esztendő Januáriusában hozzám intézett betses Levele azt tévénn nekem köteletségembe, hogy a' Level mellé zárt Admonitioi minutum szerint Nemes Korponay 'Su'sánna Asszonyt Inteném meg: minémű választ küldöttem én a' Tekintetes Úrhoz? azt, az én mindjárt Februárius 10-dikén dátált, 's 21-dik sz. a. elbotsátott Levelem most is megmutatja, ha még megvólna kezei között a' Tekintetes Úrnak.

Ezenn Levelemre semmi útasítás nem érkezvénn: megújítottam annak summás meritumát a' Tekintetes Úrhoz újobbann dto. 18^{ae} Mar. a. e. 50-dik sz. a. küldött Levelebenn: egyszersmind a' taxa eránt is kértem rendeléseket tétetni. —

Egyik Levelemre sem vehettem választ, 's már éppenn le is akartam a' dologról tenni, a' midőnn a' Tekintetes Úrtól a' múlt esztendő végével, egy ezenn dolgot újabb életre hozó Levelet kapván, oda útasítottam, hogy az Intést Fő Szolga Bíró Lónyay László, és Szatthmáry József Urak közzül valamelyikkel — kik mind ketten taxa nélkül is meg tészik a' megintési lépéseket — vitessem véghez: 's ezen Admonitiot realisáljam.

Meg tettem tehát ezt Lónyay László Úr által; a' kinek szíves készségével ditsekednem kell. De egy kevésse elhaladott a' Testimonialis expeditiója, a' tisztelt Úrnak tetemes elfoglaltatása miatt.

Ide zárom tehát ezenn Megintésről szóló Bizonytságot¹; mellyből által látni méltóztatik, hogy Korponay 'Su'sánna Asszzony halgatással győzi a' dolgot. Reménylem a' Tekintetes Úr Perbeli védelmezője felfogja magát találni, mit tégyen ezen környűl állások között.

A' ki továbbra is a' Tekintetes Úrra nézve szíves szolgálatom' ajánlása mellett, betses Úri kedvezéseibe zártt állandó tisztelettel maradtam

A' Tekintetes Úrnak

Miskóltz Jul. 12-dikén 1827.

alázatos szolgálja

Ferentzy Lajos m. s. k.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskola levéltárában. LI. 22,074. sz. a. A levél első lapján fent a bal sarokban Ferentzy írásával »Nro. 110.« jelzés.]

XVI.

Kazinczy — Szathmári Paksi Józsefhez.²

Fő-Tisztelendő Superintendens Úr,

különös tiszteletű Uram,

Volt Cserépi káplán Kis József Ur a' Collégiumnak 200 forintjával maradt adósa, 's én kezes levék helyette. A' summának fele még fizetetlen. Nékem épen annyi praetensióm van Miskolczon lakó Kapitány Sulyokné, szül. Korponay asszony ellen, 's az említett tartozást szeretném ez által kifizetni. A' superintendentiának van Fiscálisa, 's egy Vármegyében lakik Sulyokné asszonyommal, T. Borsod Vármegyének vagynak olly szolgabíráji is, kik a' bíróságot ingyen felvállalják; alázatosan kérem tehát Fő-Tisztelendő Superintendens Urat, méltóztatssék ezen tagadhatatlan és igen világos tartozást megvétetni, és a' Collégiumnak általadatni. Távollakásom csak azt a' következtést vonná maga után, hogy a' per elhúzódnék; alig lehetne hinni, hogy a' dolog eddig is mint húzódott ennyire.

Maradok hív tisztelettel

Fő Tisztelendő Superintendens Urnak

Széphalom Nov. 26d. 1828.

alázatos szolgálja

Kazinczy Ferencz.

[Eredetije a sárospataki ref. főiskolai levéltárban. LI. 22,065. sz. a.]

HARSÁNYI ISTVÁN.

¹ Ennek a Nagylónyai Lónyay László borsodmegyei főszolgabírótól és Ferenczy János borsodmegyei esküdtől aláírt Bizonytságot-Lévélnek eredetije megvan a sárospataki főiskolai levéltárban. LI. 22,073. szám alatt.

² Szathmári Paksi József miskolczi ref. lelkész, 1823—1848-ig volt a tiszáninneni egyházkerület püspöke.